YHDYSKUNTASUUNNITTELUN mI. LIIKENTEEN NÄKÖKULMA

ASIA: VNS 7/2017 VP VALTIONEUVOSTON SELONTEKO KESKIPITKÄN AIKAVÄLIN ILMASTOPOLITIIKAN SUUNNITELMASTA VUOTEEN 2030

Kaarin Taipale, tekniikan tohtori (kaupunkitutkimus)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta 24.10.2017

VIISI KOHTAA

- **Tiivis yhdyskuntarakenne on ilmastoteko**
- **Investoinnit raideliikenteeseen ja –infraan**
- **Kaavoitus**
- **Hankintapolitiikka**
- **Käsitteet – kestävä, vihreä, ympäristöystävällinen vai energiatehokas?**

TIIVIS YHDYSKUNTARAKENNE = ILMASTOTEKO

Taulukko 3. Suomen taakanjakosektorin päästöt yhteensä ja asukasta kohden vuosina 2010–2013.

	Taakanjakosektorin päästöt [$MtCO_2e$]				Päästöt/asukas, ka. 2010–2013 [tCO_2e/as.]		
	2010	2011	2012	2013	Yhteensä	Liikenne + kiinteistökohtainen lämmitys + jäte	Muut sektorit
PK-seutu	3,6	3,4	3,2	3,3	**3,1**	1,9	1,2
Muut suuret kaupungit	7,3	7,0	6,9	6,7	**4,5**	2,7	1,8
Pienemmät kaupungit	12,0	11,6	11,7	11,1	**6,5**	3,8	2,7
Maaseutu	10,9	10,3	10,4	10,4	**10,9**	5,3	5,6
Yhteensä	**33,8**	**32,3**	**32,2**	**31,5**	**6,0**	**3,4**	**2,6**

MUUTTOLIIKE VÄHENTÄÄ TAAKANJAKOSEKTORIN PÄÄSTÖJÄ

- …, sillä kaupungeissa asukaskohtainen liikennesuorite on pienempi ja kulkumuotojakaumaa voidaan ohjata kevyeen liikenteeseen ja kävelyyn. Lisäksi suuremmissa kaupungeissa kaukolämmön osuus rakennusten lämmityksestä on suurempi ja suurten kaukolämpöverkkojen tuotannon päästöt tilastoidaan päästökauppasektorille. Kasvavilla paikkakunnilla tulisi huomioida energiatehokkuus ja ilmastonmuutoksen hillintä uusia asuinalueita ja kaupunkirakenteen kokonaisuutta suunnitellessa. Uudet asuinalueet voidaan suunnitella kestävämmiksi ja energiatehokkaammiksi kuin nykyiset sekä infrastruktuurin että yhteiskuntarakenteen osalta. Muuttoliikkeeseen liittyy keskeisesti myös elinkeinorakenteen muutos, joka osaltaan myös vaikuttaa päästöihin, kun esimerkiksi palvelusektorin ja IT-työpaikkojen osuus kasvaa.
- Vastaavasti harventuva yhdyskuntarakenne kumoaisi osan muilla keinoilla saavutetuista päästöhyödyistä.
- http://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2016/T245.pdf

MAL-SOPIMUKSET

- ”Tällä hetkellä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamista kaupunkiseuduilla edistetään muun muassa ns. MAL-sopimusten kautta. Valtio on tehnyt sopimukset neljän suurimman kaupunkiseudun kanssa (Helsinki, Tampere, Turku ja Oulu). Sopimuksissa on sovittu maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteisistä, seutukohtaisista tavoitteista ja toimenpiteistä. Valtio edellyttää kasvukeskuksissa ja niiden läheisyydessä toteutettavien suurten infrahankkeiden ehtona tontti- ja asuntotuotannon olennaista lisäämistä kumppanuusperiaatetta noudattaen valtion ja kuntien sekä kuntien keskinäisessä yhteistyössä.” (s. 56)
- **INVESTOINTEJA RAIDEINFRAAN**
- **MAL-SOPIMUSTEN SANKTIOT JA PÄIVITTÄMINEN**

HYVÄN KAAVOITUKSEN PERIAATTEITA

- ” ☐ Osallistutaan kaupunkiseutujen liikenteen ja maankäytön yhteensovittamiseen ja liikennejärjestelmätyöhön mm. MAL-sopimusten kautta. Tavoitteena on, että kaupunkien liikennesuunnittelussa ja hankkeiden rahoituksessa priorisoitaisiin kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä tukevia hankkeita.
- ☐ Ohjataan kasvavilla kaupunkiseuduilla työpaikkoja ja palveluita keskuksiin, alakeskuksiin ja hyvän palvelutason joukkoliikenteen solmukohtiin.
- ☐ Edistetään täydennysrakentamista sekä yhdyskuntarakenteellisesti hyvien sijaintien luomista ja hyödyntämistä uudisrakentamisessa kaupunkimaisilla seuduilla.
- ☐ Toteutetaan valtion ja kaupunkiseutujen yhteinen kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma vuosina 2018–2022.”
- ☐ Kehitetään pyörien liityntäpysäköintiä liikenteen solmukohdissa.
- ☐ Kehitetään asemanseutuja markkinakokeilujen ja kaupunkikehittämisen pilottien avulla.
- ☐ Selvitetään päästöporrastettujen ruuhkamaksujen käyttöönottoa.” (sivu 80-81)
- **AMMATTIKAAVOITTAJAN PERIAATTEITA KAIKKI.**

KAAVOITUS OHJAA

- **Maakuntakaavat** – liikenneinfrastruktuuri, tiivistyvän yhdyskuntarakenteen solmukohdat, tuulivoiman tuotantoalueet
- **Yleiskaavat** – hajarakentamisen estäminen, palveluiden sijoittuminen joukkoliikenteen solmukohtiin (kaupan suuryksiköt!), tarkemmat liikennejärjestelmäsuunnitelmat, paikalliset energialaitokset
- **Asemakaavat** – palveluiden sijoittuminen joukkoliikenteen solmukohtiin
- **OLIKO VIISASTA LUOPUA KAAVOJEN VAHVISTUSMENETTELYSTÄ?**

MYÖS ILMASTOKRITEERIT KAIKKIIN JULKISIIN HANKINTOIHIN!

- ”Julkiset hankinnat soveltuvat strategiseksi työkaluksi ilmastonmuutoksen hillinnän ja monien muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämiseksi. Julkisiin hankintoihin käytetään noin 35 mrd. euroa vuosittain, joka on keskimäärin 16 % BKT:sta. Hankinnoista kaksi kolmasosaa tehdään kuntasektorilla.” (s. 119)
- ”Kunnissa tunnistetaan energiankäyttöön ja -hankintoihin liittyviä perus- ja täydennyskoulutuksen kehitystarpeita. Paikallistasolle ulottuvan energianeuvonnan tarve on jatkuva.” (s. 118)
- **KUNNILLE VELVOITE KÄYTTÄÄ KAIKISSA HANKINNOISSAAN ILMASTOKRITEEREITÄ**
  - **tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikainen hiilijalanjälki**
  - **myös konsulttihankinnoissa (mm. kaavoitus, liikennesuunnittelu)!**

INNOVATIIVISET JA KESTÄVÄT HANKINNAT

- ”Kesäkuussa 2016 ministeriöt allekirjoittivat Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla kasvusopimukset, jotka valtio solmi pääkaupunkiseudun kuntien sekä Joensuun, Lappeenranta-Imatran, Tampereen, Turun ja Vaasan kanssa. Niissä sovittiin keskeisimmistä strategisista kehittämisen kokonaisuuksista. Yksi teema on innovatiivisten ja kestävien hankintojen edistäminen.” (s. 120)
- **Ei näy missään! Pökköä pesään!**

INNOVATIIVISET JA KESTÄVÄT HANKINNAT

- ”Valtio ja kunnat eivät ole toteuttaneet merkittävässä määrin innovatiivisia ja kestäviä julkisia hankintoja, vaikka niihin on kohdistunut suuria odotuksia. Suomessa on tehty erillisiä selvityksiä hankintojen suuntautumisesta ja mm. valtioneuvoston periaatepäätösten tavoitteiden toteutumisesta. Selvitysten mukaan kestävien hankintojen näkökulmasta ongelmia ovat ympäristön kannalta kestäviä hankintoja koskevan strategisen näkemyksen ja tavoitteiden puute, epävarmuus mahdollisista riskeistä (markkinaoikeus, taloudellinen riski) sekä osaamisen puute.” (s. 122)
- **Jos toteuttaa kestävän kehityksen tavoitteita, toteuttaa sekä taloudellista, ympäristö- että sosiaalista kestävyyttä**
- **Dow Jones Sustainability Index on ollut olemassa jo vuodesta 1999, mutta yhä voivotellaan että se on niin vaikeaa…**

LISÄNÄKÖKULMIA HANKINTAPOLITIIKKAAN (S. 118-119)

- ☐ ”Lisää kuntia tavoitteelliseen ilmastotyöhön: varataan valtion vuoden 2018 talousarvioon määräraha 1 milj. € kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamiseen. ”
  - **ERITYISESTI HANKINTAPOLITIIKAN OSAAMISEEN**
- ☐ ”Verkostokuntien keskinäinen kirittäminen.”
  - **MYÖS KANSAINVÄLISET KAUPUNKIVERKOSTOT**
- ☐ ”Julkisten toimijoiden käyttämien henkilöautojen keskimääräiset CO2 -päästöt ovat alle 100 g/km vuoteen 2025 mennessä.”
  - **ENERGIAA SÄÄSTÄVÄN AJON AJOKOULUTUS!**
  - **EI VAIN LAITE VAAN MYÖS SEN KÄYTTÖTAPA, SOSIAALINEN ULOTTUVUUS**

KÄSITTEET

- ☐ ”Kokeillaan edelläkävijäkuntien ja ministeriöiden välillä solmittavaa ns. Green deal -mallia: ☐ Kunnat asettavat kunnianhimoisia kestävää kehitystä ja innovaatioita tukevia tavoitteita hankinnoille. Valtio suuntaa taloudellisia kannustimia esimerkiksi hankintojen suunnitteluun ja riskin kantamiseen.
- ☐ Tehostetaan ja kehitetään ’yhden luukun mallia’ kestävien ja innovatiivisten hankintojen vauhdittamiseksi: ☐ Neuvontapalvelu; hankkijoiden vertaistukea; hankintakustannuksista elinkaarikustannuksiin, ympäristönäkökulma julkisissa hankinnoissa.” (s. 122)
- **”Kestävää kehitystä tukeva” on aivan eri asia kuin ”ympäristönäkökulma”.**

KÄSITTEET

- ”Energiatehokkuusdirektiivi edellyttää, että keskushallinto hankkii vain energiatehokkaita tuotteita, palveluja ja rakennuksia. Ympäristöministeriö valmistelee parhaillaan ohjetta vihreiden julkisten rakennushankkeiden ympäristöarvioinnin kriteereiksi.” (s. 122)
- **Energiatehokas on vain energiatehokas – ei vihreä, ei kestävä, ei ympäristöystävällinen, ei ekologinen…**

MITÄ TÄMÄ MAHTAA OLLA? ☺

- ☐ ”Varataan valtion vuoden 2018 talousarvioon määräraha 3 milj. € sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurin edistämiseen sekä 1,5 milj. € **asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen**. ” (s. 78)

KESTÄVÄ KEHITYS

- **Talousnäkökulma ei juuri näy selonteossa.**
- **Sosiaalinen eli yhteiskunnallinen näkökulma**
  - **Sukupuolivaikutusten arviointi on hyvä alku, mutta vasta alku.**
  - **Elinkeinopoliittiset vaikutukset?**
  - **Työn ja tuotantoprosessien muutos?**
- **Ympäristönäkökulma – selonteko tarkastelee ilmastopolitiikkaa lähes yksinomaan tästä näkökulmasta.**
  - **Varovaisuusperiaate! Bioenergian riskit? Mitä sähköauto lopulta ratkaisee?**
- **Tehdäänkö seuraava ilmastopoliittinen selonteko kestävän kehityksen näkökulmista?**